

Archiwum Cesarskiej Komisji Archeologicznej Instytutu Historii Kultury Materialnej, Petersburg 0.469.259.

Wydawca:
Urząd Miasta Lublin -
Biuro Miejskiego
Konservatora Zabytków
Lublin 2017
Edycja I

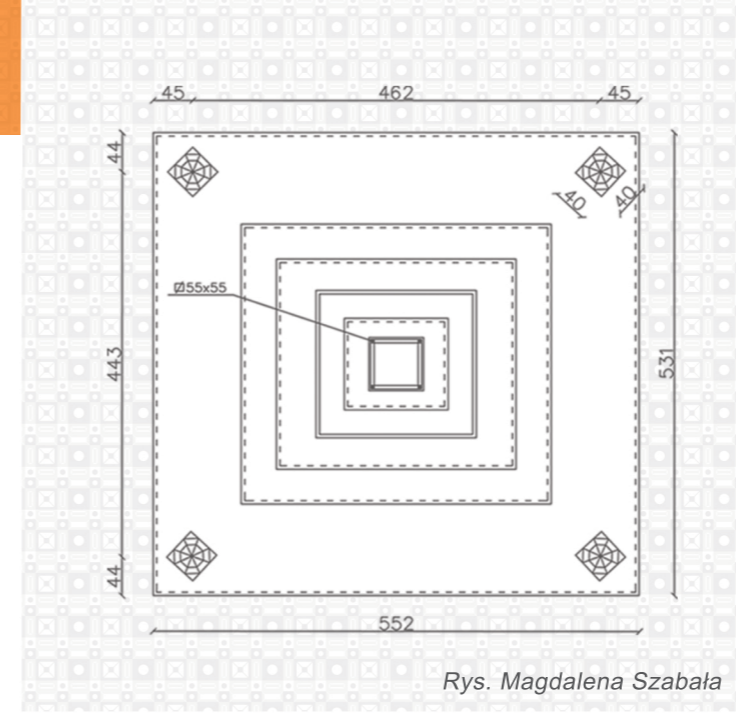
Opracowanie tekstowe: Olga Pikul
Opracowanie graficzne: Renata Sidor,
Magdalena Szabala,
Zdjęcia: Piotr Maciuk,
Redakcja: Biuro MKZ Lublin
K.Czerlunczakiewicz, H.Mącik, M.Trzewik

OPIS

Klasykistyczna forma pomnika jest typowa dla okresu, w którym powstał. Żeliwny obelisk o wysokości ok. 13 m spoczywa na postumencie ustawionym na podstawie obłożonej współcześnie granitowymi płytami. W czterech narożach podstawy umieszczono żeliwne słupki połączone kutymi łańcuchami. Postument składa się z podstawy na rzucie kwadratu i węższego trzonu zwieńczonego wydatnym gzymsem, na którym osadzono wysoki wysmukły obelisk. Złożony relief znajdujący się na trzonie od strony południowej przedstawia dwie stojące postacie po dające sobie prawą dłoń.

Postać z lewej, w koronie królewskiej, ubrana w rzymską togę symbolizuje Królestwo Polskie, natomiast postać po prawej, w mitrze książęcej i greckim chitonie – Wielkie Księstwo Litewskie. Pomiędzy personifikacjami ulokowano tarcze herbowe obu państw. Po lewej tarczę z Orłem polskim, a po prawej litewską Pogoń. Po wschodniej stronie postumentu umieszczono napis z mosiężnych liter: EPOKA POMNIKA. ROKU MDLXIX, a w północnej części inskrypcja: POŁĄCZENIE LITWY

Rys. Magdalena Szabala

Z KORONĄ oraz zamykane drzwiczki w dolnej partii obelisku, umożliwiające wejście do wnętrza pomnika. W jego zachodniej stronie zamontowano napis: ODNOWIONY ROKU MDCCCXXV.

F.K. Christiani, rysunek zrealizowanej płaskorzeźby, 1825 r., Biblioteka Narodowa w Warszawie.

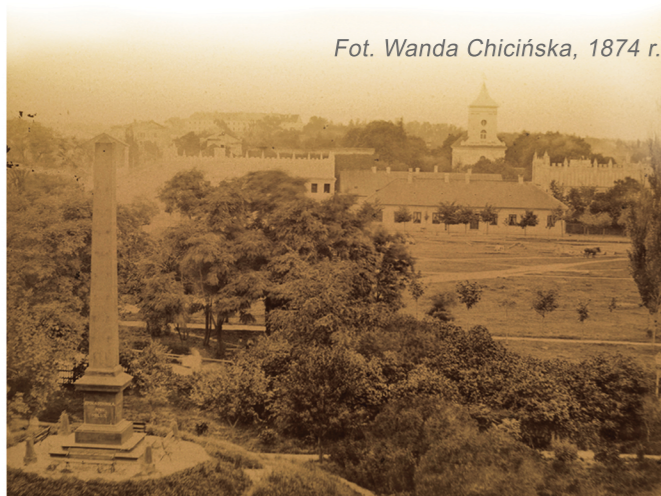
POMNIK UNII LUBELSKIEJ

HISTORIA

Pierwszy pomnik na pamiątkę Unii Polski i Litwy, zawartej 1 lipca 1569 r., wystawiono w miejscu, gdzie według tradycji obozowali podczas sejmu posłowie Wielkiego Księstwa Litewskiego, tuż za linią nowych wałów miejskich. Wzniesiono go zapewne na polecenie ówczesnie panującego króla Zygmunta Augusta. Brak jest dokumentów opisujących dokładnie okoliczności powstania i wyglądu pomnika. Zachował się jedynie krótki opis w kronice kapucynów lubelskich, których klasztor i kościół wybudowano w XVIII w. naprzeciwko pomnika, przy Krakowskim Przedmieściu. Monument miał prawdopodobnie formę czworobocznego obelisku nakrytego dachówką o wysokości 12 łokci i kształtem przypominającym jego obecną wersję. Henryk Gawarecki pisze, iż był to obelisk posiadający niszę w elewacji frontowej, gdzie umieszczono kamienne posągi przedstawiające Władysława Jagiełłę i królową Jadwigę. Według innej wersji rzeźby prezentowały Polaka i Litwina.

W połowie XVII w. w pobliżu pomnika, na zachód od niego, wybudowany został kościół p.w. Bożego Ciała z klasztorem bonifratrów, w którego sąsiedztwie ulokowano cmentarz ogrodzony murem. Na przełomie wieku XVIII i XIX budynki bonifraterskie popadły w ruinę, dlatego zakonnicy przenieśli się do klasztoru reformatów przy ul. Bernardyńskiej 15.

Fot. Wanda Chicińska, 1874 r.

Fotografia z 1916 r.

W 1819 r. namiestnik Królestwa Polskiego, generał Józef Zajączek wydał decyzję o rozbiórce klasztoru i kościoła, stwierdzając w jej uzasadnieniu, że "jako pusty i porysowany znieść go wypada". Przymusownie podczas burzenia murów w 1820 r. zniszczono również obelisk. Pomnik unii przewrócono i porozbijano na kawałki razem z kamiennymi rzezbami. Józef Domański, prezes Komisji Województwa Lubelskiego, który polecił rozbiórkę okrył się, za sprawą swych decyzji niechlubną sławą.

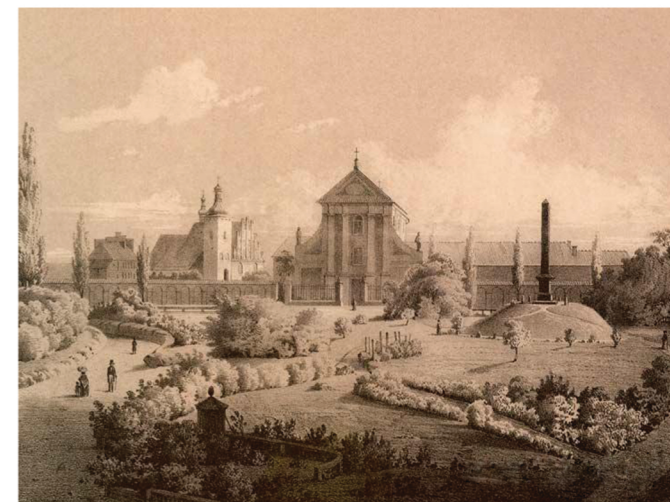
W listopadzie 1823 r. Stanisław Staszic (ówczesny minister stanu) poprosił przejeżdżającego przez Lublin cesarza Aleksandra I o przywrócenie pomnika unii. W 1824 r. przystąpiono już do pracy nad wzniesieniem żeliwnego obelisku. W następnym roku Feliks Bentkowski (bibliograf, historyk literatury) zaprezentował projekt godeł pamiątkowych, które miałyby zostać umieszczone na pomniku. W związku z tym modelem Towarzystwo Przyjaciół Nauk zatwierdziło koncepcję, aby na pomniku znalazły się następujące sceny: ślub Władysława Jagiełły z Jadwigą, połączenie Litwinów z Polakami na sejmie w Horodle w 1413 r. oraz unia Polski z Litwą w 1569 r.

Rysunki do płaskorzeźb opracował profesor malarstwa Antoni Brodowski. Zrealizowana została jedynie jedna z planowych płaskorzeźb, wykonana przez rzeźbiarza Pawła Malińskiego. Przedstawia ona dwie postacie symbolizujące unię Polski z Litwą. Monument odlano w kieleckim Samsonowie, a jego realizacja była w całości finansowana z funduszu skarbowego będącego wówczas w dyspozycji namiestnika Królestwa Polskiego gen. Józefa Zajączka. Obelisk usytuowano na specjalnie usypanym kopcu, a teren wokół niego zadrzewiono i obsadzono krzewami. Uroczyste odsłonięcie pomnika odbyło się 26 sierpnia 1826 r. Pomnik był w następnych latach wielokrotnie remontowany, ostatnia gruntowna renowacja miała miejsce w 2009 r.

Komisja Europejska decyzją z 10 marca 2015 r. (Dz. Urz. KE, 2015/C83/0) przyznała Miastu Lublin Znak Dziedzictwa Europejskiego, miejsce zawarcia Unii Lubelskiej – jako wyjątkowy symbol pokojowej i demokratycznej integracji dwóch krajów, zróżnicowanych religijnie i etnicznie. Idee te są reprezentowane materialnie przez zachowane w krajobrazie miasta

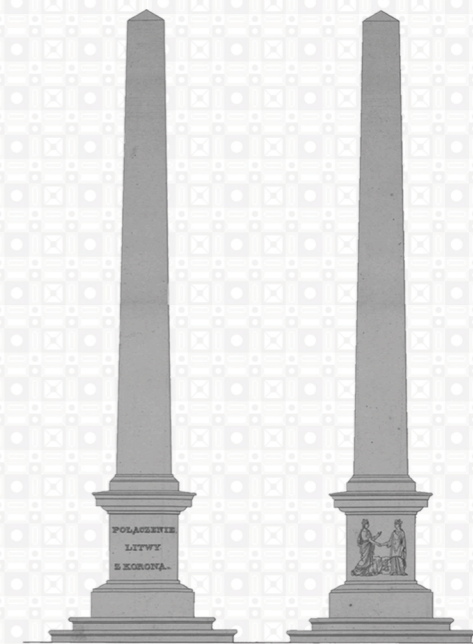

Autor nieznan, Pomnik Unii Lubelskiej, 2 ćwierć XIX w., Muzeum Lubelskie.

J. Cegliński wg rys. A. Leure, 1857 r.

Lublina zabytki będące świadkami zawarcia Unii i ją upamiętniające – Kaplica Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim, Pomnik Unii Lubelskiej i kościół p.w. św. Stanisława BM i klasztor ojców dominikanów.

F.K. Christiani, rysunek pomnika, 1825 r., Biblioteka Narodowa w Warszawie.